

Dirk Roosenburgprijs 2011: een prijs voor architectuur en ruimtelijke kwaliteit

Architectuur en ruimtelijke kwaliteit

De Dirk Roosenburgprijs is een prijs voor architectuur én ruimtelijke kwaliteit. Daarmee beslaat het een breed spectrum aan mogelijke projecten. De nominaties getuigen daarvan: van woonhuis tot binnenstedelijk vernieuwingsproject en van interieurverbouwing tot recreatiegebied.

De inventiviteit en het talent van de betrokken ontwerpers zorgen voor de vertaalslag van opgave naar ontworpen ruimte. Het gaat uiteindelijk om het daadwerkelijk realiseren van ruimtelijke kwaliteit. Daarvoor is goed opdrachtgeverschap echter net zo belangrijk als een goed ontwerp. De vragen daarbij zijn: hoe is omgegaan met de directe omgeving en welke rol spelen de mensen die gebruik gaan maken van de bewuste plek? Raakt het project een urgent maatschappelijk thema? In hoeverre is het project vernieuwend en speelt het in op toekomstige ontwikkelingen?

Dit zijn de vragen die de jury van de Dirk Roosenburgprijs zich stelde tijdens het bezoek aan de acht genomineerde projecten op 30 mei.

De projecten

Juist die laatste vragen maken dat een aantal projecten ondanks de hoge architectonische kwaliteit toch meteen afvalt. Bijvoorbeeld het woonhuis Hermans van architectenbureau Bedaux de Brouwer en het project Hollands Licht van Tarra. Dit laatste project is een goed en zorgvuldig ontworpen plan. Architectonisch klopt het tot in de puntjes, maar het is weinig vernieuwend of maatschappelijk urgent. Ook wringt het hier en daar in de positionering in de omgeving. Het is vooralsnog een anomalie, zo stelt de jury.

Ook het plan dat deze elementen in potentie wel bevat maar in architectonische zin niet overtuigt wint niet. Het misschien iets te amorfe ontwerp voor het Christiaan Huygens College van RAU wordt door de jury gewaardeerd om zijn waarde voor de omgeving. De alzijdigheid van het schoolgebouw en de ruimtelijke werking daarvan is evident, ook binnen. Concessies in de vormgeving van de rondingen en de gebrekkige afwerking van het gebouw maken echter dat het flink in aan architectonische kwaliteit inboet.

De nominatie van het vernieuwde interieur en exterieur van het Muziekgebouw Frits Philips is een mooi voorbeeld van een project dat inspeelt op de beleving, bruikbaarheid en identiteit van de stad. Het ontwerp van Van Eijk & Van der Lubbe, Geldrop. Philips Ambient Experience Design, Eindhoven; Hypsos, Soesterberg; Rapenburg Plaza, Amsterdam; Gerard

Hadders Ontwerpen, Schiedam en Van Aken Architecten, Eindhoven, is intuïtief, waarbij gewerkt is met licht en beweging. De link tussen zaal en foyer is veel consistentier geworden. Het ontwerp wordt door de jury gezien als een interne ruimtelijke verbetering maar vooral ook als een bijdrage aan de identiteit van de stad. Toch had het herontwerp van de entree nog meer impact kunnen hebben op de identiteit van de stad Eindhoven wanneer gekozen was voor een duidelijker gebaar naar buiten, naar de Markt. Bij het Muziekgebouw is door meerdere ontwerpers gewerkt aan het project. Dat geldt voor nog een aantal van de genomineerde locaties waar meerdere gebouwen en schaalniveaus bij elkaar komen. Bijvoorbeeld voor Lakerloper, waar een stedenbouwkundig bureau (MUST) en architecten (Big Stadsontwerp) aan te pas zijn gekomen. De jury vindt Lakerloper als project geslaagd. Het is een mooi gedetailleerd en zorgvuldig uitgevoerd plan. De aansluiting op de omgeving en de historische inpassing zijn krachtig, helder en tegelijk subtiel. Het inweven is goed gelukt. Toch is aan de uitwerking af te zien dat de architect andere intenties had dan het stedenbouwkundig plan doet vermoeden. In het masterplan lijkt naast ruimtelijke inweving ook de sociale inweving van de voorheen aanwezige straatcultuur van belang. Iets in het vocabulaire van de architectuur laat dat niet toe. De architectuur is daardoor hier en daar wat drammerig aanwezig. De rol van een supervisor of opdrachtgever blijkt essentieel.

Dat is eigenlijk steeds zo. De kwaliteit van de plannen hangt samen met de kwaliteit van de opdrachtgever en de supervisie. In hoeverre is deze in staat alle belangen en wensen te verenigen en dit krachtenveld om te zetten in ruimtelijke kwaliteit? Dat dit niet gemakkelijk is, blijkt bijvoorbeeld bij de nominatie 'Rond de Admirant'. Hieraan werkten zowel de gemeente als een aantal bureaus mee. Attika Architecten ontwierp de bestrating inclusief meubilair. Dam en partners transformeerden de Admirant, het voormalige hoofdkantoor van Philips. Gulikers Architecten ontwierpen de winkel- en woningbouw aan de Vrijstraat. Studio Massimiliano Fuksas tekende de Blob en het grote winkelgebouw tegenover de Admirant is van Van Aken Architecten. De jury kwalificeert dit project als een stedenbouwkundige ingreep van groot belang voor Eindhoven. Het introduceert een nieuwe stedelijke kwaliteit. Eindhoven was vooral een functionele stad, dit soort ingrepen maken het meer tot een stad om te zijn, om te verblijven. De integratie van bestaande objecten en de nieuwbouw werkt heel goed. Fraai is de ontwikkeling van de achterkant van de Admirant in een 'nieuwe voorkant' met winkelpuien en zichtbare historische details. Op architectonische schaal is het project echter van te wisselvallige kwaliteit.

De opdrachtgever blijkt keer op keer van essentieel belang voor het slagen van het project. Het betreft niet alleen goed opdrachtgeverschap van de grote projectontwikkelaars of gemeente. Ook de particulier die zijn nek uitsteekt voor een echt mooi eigen huis, zoals de woning van de familie Hermans te Meerhoven, stelt een voorbeeld. Hoewel een dergelijk project misschien niet het meest innovatief of maatschappelijk relevant is, laat het wel zien dat particuliere woningbouw ook nog immer kwalitatief hoogstaand kan zijn.

De winnaar

Gezien vanuit de uitgangspunten opdrachtgeverschap, inventiviteit, ruimtelijke kwaliteit, omgang met maatschappelijk urgente thema's en toekomstige ontwikkelingen steken, wat de jury betreft, twee projecten met kop en schouder boven de rest uit. Dat zijn Park Meerland (Atelier DUTCH) inclusief pompgemaal (Van Helmond | Zuidam architecten) en bruggen (DaF-architecten) en het complex van Piet Hein Eek door Eek & Ruigrok.

Naast het feit dat het twee bijzonder mooie en goed uitgevoerde projecten zijn, scoren beide hoog op het thema goed opdrachtgeverschap. In het geval van Eek & Ruigrok betreft het opdrachtgeverschap in eigen beheer, bij Park Meerland is de supervisie van de gemeente essentieel. Beide projecten bevatten zowel maatschappelijke als professionele relevantie en bevorderen onmiskenbaar de ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving.

Het afgeven van een statement gaat niet alleen gepaard met het creëren van een eigen signatuur, maar vooral ook met het geven van een positieve impuls aan de totstandkoming van het publieke domein op een plek waar dat nog in ontwikkeling is. Beide projecten werken zo als katalysator voor hun directe omgeving en voor de stad. Het bleek voor de jury dan ook niet gemakkelijk om een winnaar te kiezen.

Het project Piet Hein Eek toont een onzichtbare omgang met erfgoed. Wat oud of nieuw is, interventie of hergebruik, is bijna overal onherkenbaar. Alsof er nauwelijks een ingreep aan te pas is gekomen. Niets is minder waar! Dat is op zijn minst onorthodox in de erfgoedwereld. Er is geen uitdrukkelijke aanwezigheid van het een boven het ander, wat niet betekent dat er geen keuzes worden gemaakt. Er is vooral gewerkt vanuit de potenties van het gebouw en de aanwezigheid van herbruikbaar materiaal uit de omgeving: Strijp R. Het past ook echt bij zowel dit gebouw als deze ontwerper om er aan 'door te bouwen'. De jury vindt het in die zin misschien wel iets te veel camouflage, er had wel iets 'stouts' in mogen zitten: een kleine tragedie.

Waardering van de jury gaat ook zeker uit naar het krachtige en gedurfde initiatief dat Piet Hein Eek hier neerzet. Als pionier in een nog onontgonnen gebied, heeft hij nu al het karakter van de toekomstige woonwijk bepaald. Hoe het project zich voegt in de toekomstige omgeving is nog niet duidelijk, maar het lijkt erop dat Amvest hier markt aan het maken is voor een nieuwe doelgroep 'young urban designers'. Initiatiefnemers als Eek & Ruigrok zijn essentieel voor de toekomst. Optimistisch gestemd en bereid tot het nemen van risico brengen ze stedelijke vernieuwing op gang.

Park Meerland te Meerhoven, inclusief pompgemaal en bruggen, is van een bijzondere schaal. Als groene lob past het in de structuur van Eindhoven. De situering is tegelijkertijd strategisch in de Vinex-wijk Meerhoven. Daardoor werkt het park verbindend en is het een belangrijke ontmoetingsplek.

Daarmee bevat het park een grote sociale component. De opzet biedt een forum met kamers, daardoor blijft het ondanks zijn schaal een overzichtelijk park.

Het ontwerp is niet bij uitstek modern, eerder romantisch landschappelijk, maar wel uiterst zorgvuldig en beheerst. Het is afwisselend met telkens verrassende landschappen en intieme plekken. Het kent een duidelijke vormtaal, die is leesbaar en simpel en dat werkt. Het park wordt nu al volop gebruikt.

De jury noemt het een subliem park, het is jong en toch al doorleeft . Het ligt erbij alsof het al jaren niet anders is geweest. Dit komt mede door de vanzelfsprekende en onnadrukkelijke mix van bestaand groen met nieuwe elementen. De niet ingevulde vlaktes geven het iets robuust, iets rauws, maar tegelijkertijd is het op momenten liefelijk en gedetailleerd. De aandacht voor het ontwerp van de bruggen en het pompemaal dragen hier sterk aan bij. Het geheel prikkelt de fantasie. Het doet de jury ook goed te zien dat het ontwerp voor het park op verschillende plekken is aangepast aan de wensen van de bewoners zonder dat het aan ontwerp kwaliteit heeft ingeboet. Een park als Meerland is misschien niet de opgave van de toekomst, het is wel een zeer relevant en waardevol project voor de toekomst. Het plan dat volgens de jury het hoogst scoort op alle vastgestelde onderdelen is Park Meerland, inclusief pompemaal en bruggen. De jury wijst dit project, na een flinke discussie, aan als de uiteindelijke winnaar van de Dirk Roosenburgprijs 2011.

Procedure en doelstelling

De organisatie van de Dirk Roosenburgprijs is dit jaar in handen van het Architectuurcentrum Eindhoven. Het centrum werkt daarbij nauw samen met de gemeente en de BNA. De prijs wordt, namens het college van B&W, toegekend aan een uitgevoerd project binnen de grenzen van de gemeente Eindhoven opgeleverd in de periode maart 2009 t/m maart 2011. Daarbij telt de architectonische kwaliteit van het project zelf, maar ook de bijdrage die het levert aan de beleving, bruikbaarheid en identiteit van de stad.

Het selectieproces bestaat uit twee ronden. Uit een 'longlist' van 64 opgeleverde projecten koos een nominatiecommissie de acht eerder genoemde projecten. In de nominatiecommissie namen zitting:
Douwe Boonstra, architect, namens commissie Ruimtelijk Kwaliteit gemeente Eindhoven;
Jochem Groenland, architect en docent TU/e, namens TU/e faculteit Bouwkunde;
Judith Rossen, directeur Bloom vastgoedontwikkeling, namens Architectuurcentrum Eindhoven;
Aron Bogers, architect Inbo Eindhoven, namens BNA;
Arjan uit het Broek, stedenbouwkundige gemeente Eindhoven, namens gemeente Eindhoven;
René Erven, coördinator Architectuurcentrum Eindhoven (secretaris);
Loes Veldpaus, promovendus TU/e faculteit Bouwkunde (verslaglegging)

Een jury koos na een uitgebreid bezoek aan alle acht projecten op 30 mei 2011 een winnaar. De jury bestond uit:
Jaap Huisman, publicist / hoofdredacteur SMAAK: blad voor rijkshuisvesting (voorzitter);
Ronald Rijnen, hoofd sector Openbare Ruimte, Verkeer en Milieu gemeente Eindhoven;
Janneke Bierman, architect BNA en directeur Bierman Henket architecten;
Frans Gijsbers, voorzitter commissie Ruimtelijke Kwaliteit gemeente Eindhoven;
Pieter van Wesemael, directeur/partner Inbo Amsterdam, hoogleraar TU/e faculteit Bouwkunde;
René Erven, coördinator Architectuurcentrum Eindhoven (secretaris);
Loes Veldpaus, promovendus TU/e faculteit Bouwkunde (verslaglegging)

Publiekswinnaar

Een van de doelstellingen van de Dirk Roosenburgprijs is het prikkelen van publieke discussie over ruimtelijke kwaliteit en kritische betrokkenheid bij de stedelijke ontwikkeling van Eindhoven. Daarom is ook een publieksprijs aan de Dirk Roosenburgprijs gekoppeld. Hiervoor is een speciale stemwebsite ontwikkeld waar het Eindhovens publiek tussen 1 juni en 22 juni 2011 kon stemmen op één van de acht genomineerde gebouwen.

Er werden in totaal 1359 stemmen uitgebracht, waarvan 559 op Park Meerland. 201 stemmen gingen naar het Muziekgebouw en 141 naar project Lakerlopen. Met overtuigende meerderheid van stemmen is Park Meerland ook de winnaar van de publieksprijs.